

Menn i barnehager - like viktig som kvinner i styrerommet

Innledning Reykjavik, konferansen "Kvinnor och män på den nordiska arbetsmarknaden

Erik Hauglund
Seniorrådgiver

Jeg vil starte med å si at jeg er Norges første mannlige førskolelærer, utdannet i 1970. Etter meg er det nå ca 5 500 eller 8 % av de ansatte i barnehagene som er menn. Utviklingen har ikke gått fort, men det hadde jeg heller ikke forventet.

Det interessante og viktige er at det hele tiden har gått riktig vei – det blir stadig flere menn i norske barnehager. Og det skyldes utelukkende at det har vært arbeidet aktivt for å få det til.

Jeg skal ta utgangspunkt i dette, at vi i Norge har arbeidet aktivt fra politisk hold for å øke antall menn i barnehagen, og mye handler om erfaringene, problemstillingene og bakgrunnen for dette arbeidet. Som tittel har jeg altså valgt å si at menn i barnehager er like viktig som kvinner i næringslivets styrer. Fokuset er så langt størst på det siste. Og det viser bare samfunnsholdningen til hva som er viktig. Men hvorfor skal det være viktigere å ha et demokratiperspektiv på styrerommene, mens barns oppvekst kan unntas?

Hvorfor er maktdeling viktigere i børssammenheng, er oppdragelse kjønnsnøytral og uviktig? Hvem har definisjonsmakt når det gjelder penger? Og barn? Bør ikke begge deler ses på i et kjønnsperspektiv? I barnehagene og senere skolen skjer en stor grad av det vi kan kalle "kulturell kjønnning" der ett kjønn definerer hva som er riktig, viktig og kulturelt akseptabelt. Det minner mistenkelig om det som skjer i styrerommene....

I Norge ble Stortingsmelding 27 1999/2000 Barnehage til beste for barn og foreldre starten på det fokuset vi har hatt på kvalitet i barnehagen. Ikke slik at det ikke hadde vært jobbet med kvalitative spørsmål tidligere, men ikke som et viktig mål for sektoren. I meldingen ble det pekt på at en barnehage for alle barn må ha fokus på at gutter og jenter skal behandles likt, få omsorg og mulighet til

læring og utvikling. Men hva betyr det å behandle noen likt? Det er neppe noen god formulering, for hvis noen er ulike og man behandler alle likt – er det da ikke slik at ulikheten opprettholdes? Meningen var nok å si at gutter og jenter skal behandles slik at de får like gode oppvekstforhold. Men kan ikke det faktisk bety at vi skal behandle gutter og jenter ulikt?

Den offentlige oppveksten i barnehage og barnetrinnet i grunnskolen er meget kvinnedominert. Barn trenger også menn som rollemodeller i sin oppvekst. Å få flere menn i barnehage henger nøye sammen med behovet for å se nærmere på de oppvekstvilkår henholdsvis jenter og gutter har i dagens barnehager. Alt tyder på at det ikke lenger snakkes om gutter og jenter, men barn. Spørsmålet er om dette fører til mindre bevissthet blant de ansatte for å arbeide mer direkte med gutter og jenter som kjønn. Det er nødvendig stadig å stille spørsmålet om de to kjønnene faktisk får like gode oppvekstforhold.

Og et annet og like viktig spørsmål er selvsagt om det er mulig å gi de to kjønnene like gode oppvekstforhold når virksomheten ledes og drives bare av personer med samme kjønn? Uansett hvor bevisste og profesjonelle man blir – er det mulig for kvinner å erstatte menn som rollefigurer for barn? Svaret er klart og tydelig nei. Bekymringen er at dette faktum enda ikke er tungt inne i virksomhetene. Bekymringen er at dette til dels motarbeides, som menn har motarbeidet at kvinner skal inn på det menn har ment å være sitt kjønns enemerker. I en enkjønnet virksomhet, i dette tilfelle barnehagen, vil det ene kjønnets dominante perspektiv prege virksomheten – og da legger jeg ingen verdi inn i begrepet dominant, det er rent beskrivende. Siden kvinner aldri selv har vært gutter i oppveksten, er det ikke merkelig eller uforståelig at det blir en feminin vinkling, forståelsesramme og kultur som preger virksomheten. Og det er selvfølgelig mange viktige og vesentlige verdier som ligger i den dominante

feminine barnehagekulturen. Men det er også mange og vesentlige verdier man kan stille spørsmålstegn ved, eller som kanskje også kan erstattes med andre.

Forfatteren Bertil Nordahl har beskrevet det å være far og levere og hente sine barn i barnehage. I en så feminin verden der samtalen, nærheten og roen er idealer og mål ble han forundret over at det stikk motsatte faktisk skjedde – ett kjønn løp rundt på veggene og skrek: "se på meg a", lydnivået var overraskende høyt og det eneste som skjedde var at det kvinnelige personalet en gang i mellom reiste seg og skrek STOPP eller NEI, nå er det nok - og overøste synderen eller synderne med kaskader av ord som de tilsynelatende hørte helt uforstående på, for så å fortsette i samme dur etter at den voksne hadde satt seg igjen ved bordet der jentene satt og arbeidet flittig med formingsaktiviteter.

Nå tror heller ikke en statlig byråkrat som meg – selv om jeg altså er førskolelærer – at dette er en allmenn beskrivelse – men den likner kanskje litt? For poenget er at når virksomheten ledes av kvinner, blir jentene og det feminine normen og det alt måles etter. Uten et kjønnsperspektiv på virksomheten ser alt normalt og uproblematisk ut. I storsamfunnet har alltid menns vurderinger og verdier historisk blitt sett på som norm, regel og autoritativt bare fordi det var menn som sa eller gjorde eller bestemte noe. Kvinner skulle vær så god rette seg etter denne orden. Likestilling handlet om noe kvinner skulle, ikke om menn. Menn hadde ikke kjønn. Men det har de, og likestilling handler ikke om kvinner. Det handler vel så mye om menn. Menn må forstå i et samfunnsperspektiv at de må legge vekk og omdefinere verdier og relasjoner, og den makten de besitter må deles med kvinner. Men det er akkurat like viktig og nødvendig at kvinner forstår at de i et samfunnsperspektiv må legge vekk og omdefinere verdier og relasjoner på områder der de er enerådende. Kvinner må overta mannsbastioner, ikke for å få enemakt, men for å utjevne maktubalanse. Og menn må overta

kvinnebastioner, ikke for å få enemakt, men for å utjevne maktubalanse. Derfor er kjønnslikestilling veldig godt uttrykt med følgende slagord – *50 % kvinner i selskapenes ledelse og styrer og 50 % menn i barnehager og skoler.*

Og når det gjelder kvinners maktubalanse har kampen om å endre dette fått stort og kraftig gjennomslag, både politisk, offentlig og privat. Fra tidlig 80-tall har det vært satset særlig på å støtte jenter til å ta høyere utdanning, skaffe seg egen økonomi, ikke være avhengig av en mann, velge utradisjonelt. Og jentene har tatt utfordringene, jentene har fått støtte, og det er ingen tvil om at dette har vært vellykket. Alt tyder på at kvinner vinner moderniteten, det er de som utdanner seg, det er de som utvider sitt rollerepertoar, de er de som er de beste kommunikatorene, har størst kommunikativ kompetanse. Jentene i Norge er nå best i alle fag med unntak av kroppsøving, av de som tar høyere utdanning er 60 % jenter. Jeg minner om at da jeg var ferdig utdannet førskolelærer i 1970 var det 20 % jenter som tok høyere utdanning, 4 % av barna gikk i barnehage og Norge var et husmorland der idealet var at far arbeidet og mor var hjemme.

Har det skjedd noe med gutter i denne perioden? På mange måter er det gutter og menn som er taperne i moderniteten, det er de som marginaliseres, det er de som ikke takler modernitetens krav og ikke minst muligheter. Jeg sier IKKE at gutter og menn er tapere. Jeg sier at av de som taper utgjør gutter og menn det store flertallet. 70 % av de som mottar ekstra hjelp og støtte i grunnskolen er gutter. 90 % av de som dropper ut av skolen før fullført videregående er gutter. Gutter og menn står for rundt 98 % av all vold i nære relasjoner. 90 % av de som begår selvmord før fylte 20 år er gutter. Unge menn begår 90 % av alle grove lovbrudd og tung kriminalitet. Menn lever 90 % av kvinners levealder.

Marginalisering er kjønnen – det dreier seg om gutter. Dessverre er media og den offentlige debatten preget av at vi er blitt kjønnsløse, så reportasjer og omtale av disse tingene blir til at barn og ungdom er sånn eller slik, barn er så slemme og uoppdragne, ungdom skjønner ikke sitt eget beste. Dette gir et feil bilde av hvordan det faktisk er. De som vinner er jenter, uten at alle jenter vinner. De som taper er gutter – uten altså å si at alle gutter taper. Så skal jeg tillegge for ikke å bli misforstått at det er riktig at det fortsatt er ulikelønn, at menn tjener mer enn kvinner for arbeid av samme verdi. Og det er fortsatt slik at jenter velger tradisjonelt og at gutter tar større sjanser og er mer teknisk og elektronisk medieinteressert. Men jeg kan også tillegge at jenter går både i bukser og skjørt. Gutter går fortsatt bare i bukser. Dette bildet bruker jeg fordi det i all sin enkelthet viser at mens jentene har fått et mye bredere spekter å utforme sin rolle og funksjon, er gutter og menn fortsatt hengt opp i et håpløst foreldet maskulinitetsideal, både trangt og akterutseilt. Mens jentene i utkant-Norge flytter til byene for å ta utdanning og benytter kultur- og urbantilbudene for alt de er verd, sitter guttene igjen og snakker med bilene sine og venter på at noen skal spørre etter musklene de er så stolte av. Problemet er at det er Brad Pitt og David Beckham som er dagens mannsideal, ikke en gryntende muskelbunt som bare kan snakke om trening og siste voldsvideo.

Gutters sosialisering til kjønn er et for lite påaktet område. Det skjer noe med gutter i guttekulturen som på mange måter gjør at de svakeste av guttene marginaliseres. De får ikke de erfaringene og basiskunnskapene som jentene får, og som gjør at jenter ikke marginaliseres i samme grad som gutter. Et stikkord her er gutters dårlige eller uegnede kommunikative kompetanse, og deres manglende evne til å samhandle. Alt tyder på at jenter får et større felt å utvikle sin kjønnsidentitet på. At jenter vil bli som gutter er kulturelt og sosialt akseptert. At gutter vil bli som jenter er mye mer tabubelagt og sett på som å tape. Voldsbruk og aksept av vold i guttekulturer er svært utbredt og gir

grunnlag for bekymring, fordi så mange senere bruker vold i nære relasjoner. Og vi vet at gutter ikke fødes voldelige – de blir det i løpet av oppveksten.

Legges grunnlaget for at de blir voldelige i barnehagen? Det kan vi faktisk ikke svare på, og det bør gi oss grunn til ettertanke. De fleste vil selvsagt hevde at det blir de ikke. Men vi vet det altså ikke. Og så lenge vi ikke vet, burde vi i mye større grad sette fokus på også guttenes situasjon og behov. Hvor mange bruker betegnelsen "Sånn er jo gutter"? Eller betrakter gutters øredøvende bråkete leker som uakseptabelt og prøver å stoppe det? Hvordan stoppes denne leken i så fall? Hvis Magne Raundalen har rett i at gutter trenger dobbelt så mye oppdragelse som jenter – hva slags oppdragelse gir vi dem i barnehagen?

Det dreier seg i hvert fall ikke om å la dem bråke. Men hva gjør vi? Og hvordan gjør vi det – der ligger det store utfordringer.

Et samfunnsperspektiv på menns bruk av vold er nødvendig for å kunne se sammenhengen mellom både mannens vold og hans makt- og kontrollstrategier, og mangel på likestilling som ett av flere grunnlag for at vold mot kvinner er mulig. Perspektivet tydeliggjør sammenhengen mellom menns voldsbruk og et samfunns idyllisering og ufarliggjøring av vold, samtidig som brutalitet i betydningen handlingskraft og dominant maskulinitet dyrkes. Kontroll, styrke og aggressivitet blir sentrale komponenter i byggingen av mannlig identitet. Ulik kjønns sosialisering av gutter og jenter, eller mangel på bevissthet om denne sosialiseringen i det offentlige rom, fører til at mannens sosiale kjønn oppfattes å være og rekonstrueres gjennom makt, kontroll og dominans, mens kvinnens posisjon fortsatt karakteriseres ved underordning og tilpasning til mannens dominans. Hvis vi i barnehagen ikke ser denne type utfordringer – bidrar vi ikke da bare til å sementere dette? Hvis leken og barnas holdninger aldri blir vurdert i

et kjønnsperspektiv – hvordan kan vi da tro at barnehagen bidrar til å gi barn en god oppvekst?

Hvorfor ser omsorgssektoren i Norge ut som den gjør? Dessverre er det fortsatt slik at de såkalte ”trøste- og bære- yrkene” blir vurdert som annenrangs, til tross for at de utgjør selve grunnlaget for velferdsstaten. De er, sett under ett, bemannet med lavt betalte kvinner, til dels uten utdanning.

Hvorfor ser barnehage- og barneskolen ut som den gjør? Dessverre er det slik at arbeid med de yngste barna blir vurdert som det minst viktige. Jo eldre barn og voksne som er målgruppe for virksomhet, jo bedre betalt og jo høyere status. Dette til tross for at det er de første seks årene i et menneskes liv at hele grunnlaget for den senere utvikling og læring legges. Det ser ut til at det bare er kvinner som ser betydningen av og hvor viktig det er at denne aldersgruppen får nødvendig støtte og oppfølging. Det er dessverre langt igjen til at gutter vil vurdere dette på samme måte som jenter.

For jenter er dette yrket mye mer ”naturlig”. Men det skjer noe også her – nemlig at heller ikke unge kvinner lenger ser det som interessant og viktig å utdanne seg til en jobb med lav lønn og status. Søkningsraten til utdanning til læreryrkene synker dramatisk, noe som må få konsekvenser. Foreløpig tror alle at det går over eller løser seg. Det gjør det ikke uten at det blir handlet fra politisk hold. Men da må det handles over tid, og det må koste noe. Selv om penger ikke løser dette alene, vil det koste noe å endre dagens situasjon.

Kvalifisering og kompetanse er ikke noe som starter ved seks år, når barn er så gamle har alle forestillinger satt seg. Det er altså særlig i førskolealder det blir lagt grunnlag for rolleforståelse og kjønnsidentifikasjon, og svært mye av den tiden tilbringer barn i barnehage. Der trenger de å møte både menn og kvinner,

ellers vil metasignalet være at det er kvinner som steller med barn. De trenger å møte et mangfold av kvinner og menn – alle aldre, alle slags lovlige legninger og alle slags interesser som kan spore ungene til opplevelser.

Jeg antar de fleste har forstått at dette bakteppet handler om hvordan vi ser på og oppfatter jenter og gutter – eller ikke gjør det – i barnehagen. For å forstå nødvendigheten og viktigheten av at vi må ta på oss kjønnsbrillene er det viktig å vise at oppveksten ER forskjellig for jenter og gutter og at de voksne ikke kan ignorere dette eller late som om det ser helt annerledes ut og fortsette i samme spor. Men siden de fleste av de som jobber i denne sektoren har et sosialt kjønn, vil de også være preget av dette og den enkeltes personlige plassering i forståelsen av og bevisstheten om dette – noe som igjen vil prege egen adferd og forståelse for de barna en møter og får ansvar for. Altså dreier det seg om den gode praksis, eller enda mer den bevisste praksis.

Men ikke tro at en god praksis kommer av seg selv, eller at det er mulig å iverksette likestillingsprosjekter uten at de voksne først ser på sin egen praksis. Mange har kanskje hørt om Tittmyran førskola og prosjektet likestilling i Gävle kommune i Sverige. Hvis noen av dere var på den nordiske konferansen i desember 2002 på Lillestrøm om kjønns sosialisering i det offentlige rom, fortalte styreren Kajsa Svaleryd en tankevekkende historie som jeg tror alle vil kunne lære av. Som likestillingsbevisste voksne ville personalet gjerne lære barna bevissthet om deres sosiale kjønn, og som ledd i dette satte de opp videokameraer i alle rom for å studere barnas samhandling på tvers av og med det samme kjønn. Dette skulle de bruke som utgangspunkt for det videre arbeidet med likestilling i barnegruppene. Ved avspilling på et personalmøte fikk de plutselig se noen ukjente voksne aliens komme inn og ut av dører, skrikende til guttene Nei, Hold opp, Ikke gå inn der nå mens de dyttet unna

jentene som ville ha kontakt og sa Nei nå må dere vente, vi må få guttene ut så det blir litt roligere her. Plutselig oppdaget de likestillingsbevisste voksne at de selv gjorde alt det som overhodet var mulig av feil og forskjellsbehandling – og at den mer ubevisste strategien som de falt inn i var å gi guttene full oppmerksomhet til de enten vel var inne på eget rom eller ute og "de egentlige" barnehagebarna, altså jentene, kunne sette seg ned med de voksne kvinnene i ro og fred.

Nå var dette i en svensk kommune, og det er sikkert ikke slik i resten av Norden – men det kunne jo for barnas skyld gå an å prøve noe liknende for å finne det endelige svaret om det kanskje er slik hos noen her også?

I alle fall har Nina Rossholt ved Høgskolen i Oslo konstatert at det i norsk barnehagesektor helt riktig er lite eller ingen bevissthet om eller fokus på barnehagebarn og kjønn i sektoren, verken i kommunene/hos de private eierne eller i den enkelte barnehage. Eller i utdanningen. Dette kan skyldes så mye, og denne type forskning peker selvsagt bare på en trend – ikke hele sannheten.

Men vi anså det i alle fall nødvendig å gjøre noe, og vi har på denne bakgrunn utviklet en handlingsplan for likestilling i barnehagen – Den gode barnehagen er en likestilt barnehage.

Her har vi satt to likeverdige mål – det første er

- flere menn i barnehageyrkene – 20 % menn i barnehagene innen utgangen av 2007

Vi hører fortsatt påstanden fra noen i sektoren at dette ikke er mulig. Da kan jeg minne om at vi, på tross av stor utbygning og økning i personalet, har økt andelen menn i barnehager på hele 90- tallet og fram til i dag, at ved Høyskolen DMM i Trondheim er 19 % av førsteårsstudentene i 2004 menn, og at deler vi

barnehagene opp i kategorier og ser på Friluftsnaturbarnehagene er 70 % av styrerne menn og 36 % av de ansatte. I Asker kommune økte de antallet mannlige ansatte fra 16 i 2001 til over 70 i inneværende år – det er en prosentandel på nær 25 av personalet. De er den første kommunen i landet som har nådd regjeringens mål. Og hva er det som kjennetegner alle disse tallene som altså ikke har kommet av seg selv? At det ligger bevisst satsning og arbeid bak – og at det derfor slett ikke er umulig. Umulig blir det bare om man sier at det er det, og derfor ikke gjør noe. Jeg kjenner personlig tre styrere som alle har jobbet mer enn 25 år i barnehager i ulike kommuner – og som aldri har hatt problemer med å få menn i sin barnehage. de har hatt det fordi de har sagt og forstått at det er viktig, og derfor har lagt arbeid i å få det til.

Det andre målet er

- Likestilling og likeverd skal ligge til grunn for all virksomhet og pedagogikk i barnehagen

Et slikt fokus må skje i et samarbeid mellom departementet, høyskoler og kommuner der en politisk og faglig overfor førskolelærerstudentene og i den enkelte barnehage utvikler pedagogikk og arbeidsformer som bidrar til økt kunnskap om og forståelse av begrepet ”lik behandling av gutter og jenter”, og muligheten for at dette faktisk kan bety at en for å oppnå likhet må behandle ulikt. Dette er noe som sektoren ikke akkurat er vant med, og høyskolene må bli mye mer bevisste på dette. Og for sikkerhets skyld - det er viktig å understreke at heller ikke menn er spesielt bevisst på eller opptatt av å tenke en pedagogikk som ser sosialisering til to kjønn!

Med så mange kvinner i en læringsinstitusjon, der pedagogikken og psykologien i mye større grad enn kulturen blir vektlagt, blir jentene norm for det naturlige og egentlige, det er jentene som er "riktige" barn. Hvis gutter da oppfører seg

eller handler annerledes, hvilket de i følge Bertill Nordahl er dømt til når det ikke er menn der, blir guttene derfor et problem, de er feil, noe man må endre, noe man må oppdra til et egentlig barn (jente). Dette bare forsterker den overmaskuliniserte strategien som guttene velger. Dumt, men forståelig.

Trenger vi en ny pedagogikk? Vi har i alle fall stilt spørsmålet, og svaret – om ikke hele – kan dere finne i boka “Nye gutter og jenter — en ny pedagogikk?”, og som handler om kjønn og oppvekst i barnehager og grunnskoler i de nordiske landene. Den norske mannsforskeren og sosiologen Ole Brede sen har skrevet boka på oppdrag av Arbeidsgruppen for menn og likestilling i Nordisk Ministerråd. Boka henvender seg spesielt til førskolelærere og allmennlærere og bygger på kunnskaper fra den nordiske konferansen “Kjønns sosialisering i det offentlige rom” som jeg nevnte tidligere. I tillegg inneholder boka flere intervjuer med sentrale fagfolk i de nordiske landene.

Bre de sen tar utgangspunkt i det faktum at voksne kvinner og menn er en sentral kilde til læring og utvikling av kjønnsidentitet hos barn. Det blir derfor avgjørende om de eksisterer som rollemodeller i barnets daglige miljø og ikke minst hvordan kjønn "gjøres" eller leses av de voksne. Sagt mer spesifikt om menn: i hvilken grad er menn til stede som kilde til læring, og hvilke forventninger knyttes til menn i pedagogiske yrker?

Boken dokumenterer den samme trenden i alle de nordiske landene: jo yngre barna er, jo færre menn er det i de pedagogiske institusjonene. I de videregående skolene er om lag annenhver ansatt mann. I grunnskolene er mellom hver tredje og fjerde mann. På de nederste trinnene i grunnskolen og i skolefritidsordningen er det enda færre menn – mellom hver sjette og åttende. I barnehagene i de nordiske landene er mellom hver fjortende og femtiende ansatt mann.

De ulike fagpersonene som er intervjuet i boka, understreker at en ikke utelukkende må se på kjønnsfordelingen, men også på hva de mannlige og

kvinnelige ansatte *faktisk gjør* i barnehagen eller på skolen. I den sammenheng er det viktig å ha fokus på hvordan de mannlige ansatte blir møtt av de kvinnelige ansatte og institusjonens kultur som sådan. Rekruttering og etterspørsel etter menn i oppvekstinstitusjonene bør tenkes sammen med en faglig utvikling. Margrét Pala Ölafsdóttir, leder av Hjallibarnhagene her på Island uttrykker det slik i boka:

“Vi kan ikke sette oss ned og vente på at mennene skal komme og ta seg av mannfolkarbeidet, eller ta gutteperspektivet i pedagogikken. Jeg vil lære mine barn å mestre både maskuline og feminine sider, derfor må også alle kvinner som kommer inn i barnehagen mestre både maskuline og feminine sider.”

Boken inneholder konkrete faglige råd til kvinner og menn som jobber i barnehage og skole, og presenterer seks “bud”.

1. Tro ikke at du kan forutse eller bestemme barnas utvikling

Barn utvikler sin kjønnsidentitet gjennom et komplekst samspill med sine omgivelser. Voksne kan tenke gjennom hvilken utvikling de ønsker seg for barna, men det kan være svært vanskelig å forme barna etter disse tankene. Ha derfor som utgangspunkt at personalet ikke kan diktere hvilken utvikling barna skal ha.

2. Vær en støtte i barnas utprøving av kjønns betydning

En bra metodikk er å støtte barna i deres egen utprøving av kjønnskategoriene, hva det betyr å være gutt, jente, maskulin og feminin. La det være lov å prøve ut grensene og krysse dem. Oppvekstinstitusjonene kan bidra med et stort utbud av mangetydige situasjoner, av ulike opplevelser, inntrykk, bilder og måter å snakke på. La guttene og jentene krysse noen av de tradisjonelle kjønns grensene.

3. Reflekter over egne kjønnede arbeidsmåter

Kjønnsforskningen viser at et pedagogisk personale ofte videreformidler egne kjønnsstereotype oppfatninger og væremåter til barna uten å være klar over det.

En viktig strategi kan derfor være å undersøke hvordan en selv forholder seg til kjønns spesifikke forventninger og hvordan en konkret relaterer seg til jenter og gutter i barnegruppen.

4. Ta fatt i dine egne forestillinger om barns kjønn

Vi har forestillinger om hvem som er de snille jentene og de voldsomme guttene, men hvordan er barna vi tenker på som snille jenter og bråkete gutter bak merkelappene? Ofte blir barns handlinger fortolket ut fra en forhåndskonstruert samlekategori. For eksempel: “Han er også en av de voldsomme guttene” eller: “Hun er en av de stille jentene.” Ikke sjelden kan vi se hvordan vi som voksne fastholder barna i noen kjønnsstereotyper, snarere enn at vi reelt bidrar til å åpne opp.

5. Sørg for at barna møter mange typer voksne forbilder

I stedet for å tenke at du selv kan forme barns sosiale kjønn direkte, se heller på deg selv som barns mulige forbilder i et land skap der flere andre aktører også viser fram bilder av hva kjønn kan bety. En stor bredde blant de voksne i deres måter å være menn og kvinner på er en forutsetning for at barn kan prøve ut nye væremåter. Å selv være et stort utbud av forbilder for barna bør være en målsetning for den enkelte ansatte.

6. Rett oppmerksomheten mot samhandlingen mellom de voksne

En personalgruppe har en kjønnskultur som kommer til syne i de voksnes kontakt med hverandre. Det virker mot sin hensikt dersom personalet i sin kontakt seg i mellom viser at de kommer fra “ulike planeter”. Institusjonene trenger alle typer menn og kvinner. De voksnes kjønnskultur møter barna daglig, de inspireres av den og de bearbeider den. Kjønnskulturen er en like virksom ideologisk størrelse i relasjon til barna, som alle de “korrekte” meninger en som personalgruppe forsøker å formidle til barna når det er et “kjønnstema” på det pedagogiske programmet.

Fraværet av menn er bekymringsfullt både ut fra et barneperspektiv og et likestillingsperspektiv. Fraværet av menn gjør at barns oppvekst mangler en dimensjon. Jeg vet at noen faktisk mener at barn kan være foruten denne mannsdimensjonen. Jeg beklager, men en slik holdning er utelukkende med på å sementere et bilde og en kultur der dyaden mor og barn blir et ideal. Ikke minst er det viktig å minne om at mer enn 90 % av alle fedre nytter sin del av fødselspermisjonen, noe som eksplisitt er et stort brudd med tidligere tiders holdninger til å være far til spedbarn. På lenger sikt kan dette få betydning også for menns yrkesvalg. Det er først fra midten av 90-tallet at et flertall av norske barn går i barnehage. Det i sin tur betyr at det først er om ti år at et flertall av den norske voksne befolkning har kjennskap til barnehagen ved selv å ha gått i den. De fleste unge menn vil da ha et annet grunnlag å foreta utdannings- og yrkesvalg på.

Det siste tiåret har vært en periode med stor oppmerksomhet rundt farsrollen. Det har blitt en alminnelig og styrket oppfatning at fars medvirkning i barns liv er viktig. I Familiemeldingen som ble lagt fram i april i år fremheves det at det er viktig for barn å ha en mannlig rollemodell å identifisere seg med. Blant annet derfor finnes bl.a. egne forskrifter til likestillingsloven om kvotering av menn til arbeid i barnehage og skole.

De fleste barn går opp til 10 – 12 år i barnehage og skole, ofte uten at de der møter en nær og personlig mannlig voksen. Ut fra et barneperspektiv gir dette jentene et stort fortrinn – de som senere skal bli kvinner får møte og lære å kjenne kvinner fra første dag i barnehagen og senere skolen. For guttene er dette en helt annen situasjon. Rollemoellene og de nære relasjonene som skal gi dem kunnskap og kjennskap til mannsroller og menn er fraværende i skole og barnehage. Ut fra et likestillingsperspektiv er dette like galt for begge kjønn.

Hvorfor jobber det så få menn i barnehagene? Visste vi det sikkert, kunne vi satt inn helt spesifikke tiltak. Å stadig gjenta at det er lønna som er årsaken, hjelper ikke. Selv med atskillig høyere lønn er det nesten like problematisk å få menn til allmennlærerutdanning. Det mangler ikke på søkere til Politihøgskolen enda begynnerlønna for politikonstabler ligger på samme nivå som for førskolelærere. Det handler om feminin og maskulin kultur og tradisjon, om medias og dermed folks kulturelle bilde av barnehagen, om forståelse av betydningen barnehagen har i et utdanningssamfunn og endelig - det handler om å forstå at barn ikke er intetkjønn, men gutter og jenter.

For å få flere menn må vi ”selge barnehagen” til menn gjennom å søke spesielt etter dem. Hva er det ved barnehagen som er særlig attraktivt for menn? Ikke for å underslå eller begrense virksomheten, men for å peke ut særlig essensielle områder som attrakterer menn. Allerede fra 1998 har det vært anledning til å søke spesielt etter menn til barnehager og skoler i stillingsannonser. Vi i departementet har selvsagt ikke sett eller fulgt med på alle utlysninger i alle landets barnehager, men vårt inntrykk etter de samtaler og møter vi har rundt i landet er at denne muligheten blir lite benyttet.

Hvorfor? Jeg retter spørsmålet til dere som jobber med og rundt barnehagene, og jeg spør ikke minst barnehagestyrerne. Og siden det er så mange menn som jobber i natur- og friluftsbarnhager – hva med å lokke menn til å søke ved å påpeke de mulighetene som finnes for nettopp friluftsliv?

Og vi må spørre: hva er det som gjør at guttene taper utdanningskampen? Er det feminiseringen av den offentlige barndommen? Er det mangel på forståelse av at også gutter er kjønn, og at de faktisk ikke får den oppdragelsen de bør få? Eller er det en holdning om at gutta klarer seg jo alltid? Men statistikken sier faktisk noe annet. Den sier at det er flere og flere som ikke klarer utdanningssamfunnets

krav, som faller av og som blir marginalisert. Og at dette er gutter. Eller er det en forsteinet mannskultur som kjemper feil kamp – når muskler og taushet, eller manglende interesse for kommunikasjon, ikke lenger etterspørres, hva skal da gutter med muskler og grynting som kommunikasjonsform? Hvorfor er menn så opptatt av at guttene skal bli så maskuline, når tradisjonell maskulinitet allerede har tapt og er på vikende front? Og hvorfor er mødrene også så opptatt av dette?

Det er ingen i dag som synes det er merkelig eller unaturlig eller truende at jenter jobber i brannvesenet. Hva er det som er så merkelig eller truende eller unaturlig i at gutter vil bli omsorgsarbeider? Hva er det med vår kultur, som hele tiden oppmuntrer jenter til å bli som gutter eller menn på alle livets områder, mens gutter som vil bli som jenter utløser homofobier og redsel for at han skal bli en taper? Jenter får altså lov til å holde på i hele spekteret av menneskelighet, mens gutter bare får lov til halvparten.

Endelig - stort sett er det bare menn som bruker vold mot sine nærmeste, stort sett er det bare menn som ødelegger andres liv fordi de selv føler at de har rett til det, at partneren fortjente det. Når alt tyder på at gutter og menn i mye større grad enn jenter og kvinner velger feil livsstrategi er det selvsagt tvingende nødvendig at gutter får hjelp og støtte til å tørre å velge anderledes, tørre å bryte den tradisjonelle dominante maskuliniteten. Det kan kvinner bidra til – men aller best dersom det også er menn som i praksis viser dette. Derfor er det viktig med både kvinner og menn, og derfor er det viktig med en likestillingspedagogikk med kjønnsperspektiv!

Lykke til med arbeidet videre – både på denne konferansen og når dere er tilbake i kommuner og barnehager!